

Indledning, konklusion og handleplan af
rapporten:

**ARBEJDSKRAFTENS FRIE
UBEVÆGELIGHED**

- EN UNDERSØGELSE AF HJEMLØSE ØSTEUROPEERE I
KØBENHAVN

IS05 – Gruppe 66

Line Selmer Garbøl & Karina Vendrup Andersen

Vejledere: Hans-Erik Rasmussen & Mimi Petersen

Bachelorprojekt - December 2008

1. Indledning

Manglen på arbejdskraft i Danmark har fået regeringen til at sætte ind over for rekruttering af udenlandsk arbejdskraft.ⁱ Siden 2006 har regeringen igangsat flere initiativer, der skal medvirke til, at udenlandske arbejdstagere skal bidrage til et Danmark i fortsat vækst. I regeringens plan for international rekruttering fra oktober 2007 lyder et af budskaberne:

*”Det skal være klart for omverdenen, hvilke fordele der er ved at vælge Danmark som arbejdsland. Fordele som det høje lønniveau og de gode arbejds- og levevilkår skal formidles i de lande, hvor potentielle arbejdstagere især viser interesse for at arbejde i Danmark”.*ⁱⁱ

Med EF-forordning 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed,ⁱⁱⁱ og senest EU-østudvidelsen i 2004, har statsborgere i de østeuropæiske medlemslande nu ret til at bevæge sig frit imellem de enkelte medlemslande for at søge efter og opnå lønnet arbejde.^{iv} De østeuropæiske lande, heriblandt Polen, kan med rette siges at være lande, hvori deres statsborgere viser interesse for at arbejde i Danmark. Alene i den danske byggebranche vurderes der at være omkring 17.000 polakker ansat, på trods af det seneste års nedgang i byggeriet.^v

Regeringens vision står derfor i kontrast til de informationer, som fremgår af en række temaartikler bragt i Ugebrevet A4. De omhandler polske arbejderes forhold i København og er baseret på en mindre spørgeskemaundersøgelse, udført blandt 151 polakker i København.^{vi} Her står det klart, at der er langt fra vision til virkelighed, både hvad angår løn- og boligforhold. Eksempelvis fremgår det, at hver tredje polak har oplevet at være blevet snydt i løn, en eller flere gange. Det kan ses som særligt uheldigt, at Danmark behandler polakkerne på denne måde, især hvis man medtager Anders Foghs udtalelse fra hans sidste besøg i Warszawa:

”Og må jeg også udtrykke min glæde over, at så mange polske borgere har valgt at udføre et arbejde i Danmark.[...] Det hjælper Danmark i en situation, hvor vi har mangel på arbejdskraft. De polske borgere er særdeles velkomne i Danmark, og de er meget velanskrevne som arbejdere.”^{vii}

Men hvad sker der, når østeuropæerne ikke længere udgør en arbejdsfunktion og står i en situation, hvor de ikke længere har et arbejde, et sted at sove eller penge på lommen? For danske statsborgere i samme situation kan det blive nødvendigt at opsøge opholdssteder for hjemløse. Der gælder imidlertid andre regler for de godt 250^{viii} østeuropæiske hjemløse i København. Når man ikke opfylder betingelserne for selvforsørgelse, har man heller ikke

krav på hjælp. I denne forbindelse har velfærdsminister, Karen Jespersen, har gjort det klart, at hun ikke ønsker, at Danmark bliver ”Europas varmestue” på bekostning af de danske hjemløse.^{ix} Derfor har hun udtalt, at herberger og natcaféer risikerer at miste afgørende støtte fra staten, hvis de hjælper østeuropæiske hjemløse.^x Kan det imidlertid være, at gruppen af hjemløse østeuropæere er en del af den tidligere nævnte statistik, hvor hver tredje polak viste sig at være blevet snydt løn? I så fald kan kravet om selvforsørgelse være svært at opfylde. Sidste udvej bliver derfor, at overnatte på gaden. Dette førte blandt andet til, at to polakker frøs ihjel på gaden sidste vinter.^{xi} I en ny Hjemløsestrategi for Københavns Kommune angiver det overordnede mål at: ”*Ingen hjemløse sover på gaden i København i 2013*”.^{xii} Samtidigt fremgår det, at Københavns Kommune ikke har ”*mulighed for at hjælpe de udenlandske statsborgere, som ikke har lovligt ophold i landet*”^{xiii}. Ovenstående påviser, at gruppen af hjemløse østeuropæere, er en bemærkelsesværdig udsat gruppe i København.

På internationalt plan er hjemløshed for alvor blevet sat på den europæiske dagsorden gennem vedtagelsen af Europa-parlamentets fælleseuropæiske erklæring om at gøre en ende på gadehjemløsheden inden 2015.^{xiv} Dette tydeliggør, at hjemløshed for østeuropæere i København også kan ses som et transnationalt socialt problem. Det må derfor være relevant at tale socialt ansvar, for medlemslande i såvel øst som vest.

5. Konklusion

Danmark er et mulighedernes land for de mange håbefulde arbejdssøgende østeuropæere, som i følge EU-lovgivningen har ret til at søge arbejde over grænserne. Dette udgør en pull-effekt, mens deres overflødighed i hjemlandet er en push faktor, som gør det attråværdigt at søge transnationalt arbejde. I København bliver de imidlertid udsat for nogle arbejdsbetingelser, som gør det problematisk at opnå legalt arbejde. Snyd fra de dansk/polske arbejdsgiveres side er en del af livsvilkårene for undersøgelsesgruppen. Samtidig profiterer arbejdsgiverne af den billige arbejdskraft og arbejderne manglende formelle rettigheder. Forholdene er imidlertid bedre end i hjemlandet, hvorfor de vælger at blive. Når muligheden for selvforsørgelse ophører, og de ikke længere udgør en økonomisk funktion, anvendes den nationale lovgivning som eksklusionsmiddel. Disse arbejdsbetingelser resulterer i arbejdsmarkedsmarginalisering og hjemløshed, hvilket bliver begyndelsen på en

social deroute og udstødsproces.

Denne juridiske eksklusion omfatter desuden en udelukkelse fra de københavnske opholdssteder for hjemløse. Dette skaber en usikkerhed i gruppens livsførelse, idet de kan være nødsaget til at sove på gaden. De opholdssteder, som alligevel vælger at modtage undersøgelsesgruppen, har begrænset mulighed for at opfylde andet end de mest basale behov. Der er derfor et behov for, at man skaber et juridisk eksistensgrundlag for det sociale arbejde med gruppen.

Hjælpeorganisationernes viden om gruppen og dens rettigheder, er af sporadisk karakter og der mangler vidensdeling organisationerne imellem. Dette skaber et behov for en social ansvarstagen på organisationsniveau. Omdrejningspunktet i det kommunale sociale arbejde, indbefatter hjælp til hjemsendelse som angivet i de kommunalpolitiske retningslinjer. Dette indebærer at det kommunale sociale arbejde, oftest sker i uoverensstemmelse med undersøgelsesgruppens egne ønsker.

Den sociale deroute eskalerer, når undersøgelsesgruppen oplever problemer med sociale relationer, som ofte er forbundet med brug af rusmidler, vold og tyveri. Denne situation medfører en række intrapersonelle konsekvenser, som manifesterer sig i håbløshed samt tab af stolthed og selvagtelse. Dette afholder nogle fra at vende hjem, hvorfor de ender i en fastlåsthed. Undersøgelsesgruppen tillægges desuden stigma, som de søger at tilsløre for at genvinde omgivelsernes respekt. Dette har dog en selvudslættende effekt, idet de dermed reproducerer og fastholder stigmatiseringen. Dette efterlader tilsammen undersøgelsesgruppen med få reelle muligheder for at ændre på deres situation. Overordnet har vi altså set, hvordan uhensigtsmæssige arbejdsbetingelser har affødt hjemløshed for undersøgelsesgruppen, hvilket har resulteret i en social deroute med voldsomme personlige konsekvenser til følge.

For at kunne diskutere et socialt ansvar har vi i analysen skabt en forståelse af den sociale deroute på baggrund af undersøgelsesgruppens egne oplevelser. Det centrale er lovgivningens eksklusionsfunktion, som legitimerer den ansvarsforflygtigelse, vi har set i analysen. Det er derfor en nødvendig erkendelse, at østeuropæeres hjemløshed i København anses som et problem for mennesket frem for et økonomisk problem for samfundet. Der er på baggrund af dette behov for et makropolitisk

socialt ansvar, som sikrer dem nogle rettigheder og dermed forebygger den udstøddelsesproces, som undersøgelsesgruppen befinder sig i.

Vi har ydermere set hvordan problematikken omkring de hjemløse østeuropæere er opstået som et transnationalt fænomen. Derfor kan der også søges løsninger gennem et samarbejde på tværs af landegrænserne. Der er derfor behov for, at der arbejdes transnationalt på at dæmpe både push- og pull faktorerne, på både organisatorisk og makropolitisk plan.

6. Handleplan

Følgende indsatslandskab kan være med til at opnå det overordnede mål om: *at forbedre den sociale indsats for hjemløse østeuropæere i København.*

Metode	Hvordan	Kortsigtet mål	Langsigtet mål	Socialarbejderens rolle	Niveau
Advokering	Horisontal vidensdeling → Temaaften med de sekundære informanter	At de sekundære informanter erhverver viden om undersøgelsesgruppen og deres rettigheder	Styrke undersøgelsesgruppens handleevne → socialarbejdere som meningsdannere i debatten om østeuropæiske hjemløse	Facilitatorer ved temaaften	Meso
Advokering	Vertikal vidensdeling → Gennem interviews, artikler, oplysningsbrev, oplæg og publicering af fundene i dette projekt	Udbrede viden om undersøgelsesgruppens problemstilling på individ- og organisationsniveau u samt politiske beslutningstagere på samfundsplan	Skabe en bevidstgørelse af undersøgelsesgruppens forhold på individ-, organisations- og samfundsplan → bidrage til at skabe en politisk velvilje over for undersøgelsesgruppen	Forfattere og vidensformidlere	Makro
Kampagnearbejde	Udarbejde en folder om forholdene for polske arbejdssøgere/tagere i Danmark → Videredistribueres af Projekt UDENFOR	Oplyse medarbejdere på polske arbejdsformidlinger om forholdene for polske arbejdssøgere/tagere i Danmark → videreformidling til eventuelle kommende arbejdssøgere/tagere	Dæmpe pull-faktorer → Mindske antallet af polske arbejdssøgende, som kommer til København og oplever en social deroute	Forfattere	Makro

Transnationalt organisations-samarbejde/advokering	Gennem den vertikale og horisontale vidensdeling søges politiske beslutningstagere at bevidstgøres om nødvendigheden for et socialt ansvar overfor undersøgelsesgruppen	Skabe en bevidstgørelse hos nationale politiske beslutningstagere, om deres sociale ansvar for at skabe et økonomisk grundlag for at sikre et transnationalt samarbejde	Et transnationalt samarbejde som skal sikre nogle ordentlige rammer, for hjemsendte østeuropæere → muliggøre en anstændig livsførelse for denne gruppe	Forfattere og vidensformidlere	Makro
--	---	---	--	--------------------------------	-------

ⁱ I løbet af projektperioden er arbejdsløsheden i forbindelse med finanskrisen, dog steget. Der er imidlertid stadig behov for udenlandsk arbejdskraft i visse brancher.

ⁱⁱ Regeringen (2007) ”Danmark – et godt sted at arbejde. Regeringens plan for international rekruttering”. s. 5

ⁱⁱⁱ EUR-Lex (2008) ”Rådets forordning nr. 1612/68/EØF af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet”. Lokaliseret d. 28/10/08 på: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31968R1612:DA:NOT>

^{iv} Ibid.

^v Ugebrevet A4 (03/03/08). ”Tro mig – jeg har ikke være på så meget som én byggeplads med polakker, hvor tingene var i orden”. Lokaliseret d. 02/10/08 på: <http://www.ugebreveta4.dk/2008/200809/Baggrundanalyse/tromig.aspx>

^{vi} Ugebrevet A4 (20/10/08). ”Polakker staves sammen i usle boliger”. Lokaliseret d. 16/11/08 på: http://www.ugebreveta4.dk/2008/200835/Baggrundanalyse/Polakker_staves_sammen_i_usle_boliger.aspx

^{vii} DR udland (23/04/2008) ”Fogh takker polske arbejdere”. Lokaliseret d. 16/10/08 på: <http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2008/04/23/052301.htm>

^{viii} Politiken. (22/12/07). ”Illegale østeuropæere lever på gaden. Lokaliseret den 16. September 2008 på: <http://politiken.dk/indland/article449961.ece>

^{ix} Ibid.

^x Københavns Kommune (September 2008) ”Socialforvaltningen må ikke hjælpe hjemløse fra Østeuropa”. Lokaliseret d. 04/12/08 på: <http://www3.kk.dk/Nyheder/2008/September/oesteuropaeiskeHjemloese.aspx>

^{xi} Information (24/12/07). Lokaliseret den 16. September 2008 på: <http://www.information.dk/152314>

^{xii} Københavns Kommune (September 2008) ”Hjemløsestrategi for Københavns kommune”. Lokaliseret d. 19/11/98 på: [http://www2.kk.dk/of/Dagsorden.nsf/5458b20eab2b5119c12570ee0034b5f0/6b85fd7b786ee667c125747a005206a0/\\$FILE/Bilag%201_0.PDF](http://www2.kk.dk/of/Dagsorden.nsf/5458b20eab2b5119c12570ee0034b5f0/6b85fd7b786ee667c125747a005206a0/$FILE/Bilag%201_0.PDF) s. 6-7

^{xiii} Ibid. s. 8-9.

^{xiv} Europa-Parlamentet (22/04/08) ”Europa-Parlamentets erklæring om bekæmpelse af gadehjemløshed”. Lokaliseret d. 02/12/08 på: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0163+0+DOC+XML+V0//DA>